

Radovan Beli Marković

JESENI

Jeseni su i tad bile masne, mada nekako bivše ili same od sebe skrivene. U mojoj se duši razvijavao miris kaustične sode, ali nikako da dopre do *ruba zaborava*. Belasale su se podsuknje jektičave Vemije; belasale, kao da i same izlaze iz *predmetnosti*, zajedno s Vemijom koja je, na očigled svijui, s ovog sveta prosto *oticala*. Bolničarka Ilona hodala je na visokim potpeticama, tražeći se u tuđim bolestima, hodala tako nestvarno, kao da s njom se ljujuška čitava avlija, dok je mater uzvikivala: *odakle mi pare*, a ujak: *vaše je koliko i moje, s tim što mene nema!* Otac nije gubio vreme, nego je čitao „Borbu“ i, uglavnom, sve se događalo prvi put, a ja sam se našao svuda.

Jeseni su i tad bile koliko bivše toliko i kaustične; neosetljive na jauke. Susedova krava mokrila je krv pred mesnim odborom, a moj oblak je pripito tumarao ponad Gornje Psače, dok su u Belom Valjevu kisli slepi konji i rzali slamu jedući u otvorenim vagonima Jugoslovenskih državnih železnica. Noću su vetrom rasute zvezde padale u Sandića baru i okolo, a ja sam se pojavljivao i nestajao.

Jeseni su i tad bile jektičave i nekako izgubljene za *tadašnjost*, kao što se izgubio i mesec borbe protiv gubara kad su spalili moje odelo i džemper, ali sam ipak u maljama ispod pazuha i u naš voćnjak doneo gusenicu. Vemija je, udno kavene šolje, nazrela golog konjanika, golog i kanda s očerupanim krilima, u duhu onih *fresaka* koje nikako ne polaze za rukom pijanim psućanskim molerima. *Zlato jeseni*, o kojem trabunjaju literate, isćurelo je mom ocu iz levog oka u temelje krećane „Dinara“ i, od tada, dani su bili sivi kao ukraj banovinske džade gomile tucanika. I neću da lažem: ostavljeno je novorođenče u kutiji za cipele. Doktori su našli prelom hrptenjače, a Udba da je to zbog male kutije.

Jeseni su i tad sumnjale u vlastito postojanje, iako bejahu vašljive. Ujak je prisvojio tuđe poslednje reči i ostavio ih bez navodnika kao svoje, ispisane po staroj kesi, a onda je upalio sporogoreći štapić. Bio sam tu negde, bio sam *takav* i drugačiji.

Jeseni su i tad bile krvoliptljive i nekako u sopstvenoj senci, ujak je poleteo ponad čuvarkuća na krovu ambara. Ujak je, posle, padao dugo i svuda, a pre toga je puklo i sused Živan je rekao: *Krvavu ti ebem majku!*

Jeseni su i tad samo *izgledale*, mada smo svi bili ošugani između prstiju. U našu su kuću stigli poreznici, stigao seoski šuckor, i jedan, *naoblaćen*, u kaputu Udbe s trešnjevom muštikom među zubima. Stigla je i *šikucija*, stigla bolničarka Ilona s injekcijama protiv sifilisa. Otac je na belinama „Borbe“ ispisivao sumu glavnog duga. U snu sam šapnuo među uši konju Azginu: *Što dalje odavde, što dalje.*

Jeseni su i tad bile nekako izgubljene u groznici, ali i cinkaroške do zla Boga. Daleko u polju, u zelenoj zbilji kukureka, pronašao sam ujakove naočare. Nisam ih uzeo, ruke mi odjednom bejahu kraće od rukava. Odlučio sam da se vratim sutra, ili prekosutra.

Jeseni su i tad bile u uobičajenom zanosu samosakaćenja i, pomalo, s onu stranu postojanja: *Ko pre rata*, kako bi to živanski rekao sused Živan, izmičući se, odmah, iz svake priče. *Penziju ću verovatno dobiti*, rekao je otac. Mislio sam da sam ružan, iako su neki govorili da nisam. Ptice su odletele u toplije krajeve, ostale su samo čavke, koje su nekada bile gavranovi, a i čavke su se upustile u poricanje sebe, pa se, u prvi mah, nije znalo šta će na kraju ispasti. Neke su se stvari, uvidam, ponavljale kao *teme* pismenih zadataka. Silno sam želeo da Vemiju poljubim u usta.

Po ujakove naočare otići ću sutra, ili prekosutra, govorim sebi, kroz godine, a nisam siguran da li, *na tom mestu*, još raste kukurek, ili me do *tog mesta* mogu dovesti samo one uhode koje, u knjigama, nazivaju *čitači snova*.

Tomas Pinčon

JEDANAEST DANA

„Evo nečeg neobičnog“. Velečasni vadi i prisutnima pokazuje svoj faksimil u dobrom prepisu pensilvanijskih dnevnika Mejsona i Diksona, „prepisano uz pomoć jedne genijalne jezuitske naprave, a štampano kod gospodina Vimbrela, čija se štamparija nalazi pored krčme *Senekina devojka* u Filadelfiji 1776. godine.“

„Ciklusi, ili ako hoćete segmenti od jedanaest dana pojavljuju se stalno i iznova. Ovde, 1776, jedanaest dana nakon kretanja u pravcu juga od Brendivajna, Mejson se zaustavlja u Vilijamsburgu – najjužnijoj tački svog putovanja. Sledećeg dana odlazi u Anapolis i nakon jedanaest dana napušta taj grad da bi se vratio poslu na granici – gotovo poput klatna. U aprilu, neposredno nakon prelaženja Severne planine, moraju da čekaju u snegu i kiši, od šestog do šesnaestog, pre nego što nastave. Kulminacija ove pojave je, naravno, na kraju same linije, između devetog oktobra 1767, kada je poglavica Indijanaca koji su bili sa njima rekao da neće ići na zapad dalje od ratničkog puta, i dvadesetog, kada je celokupna ekipa, okrećući leđa po poslednji put, počela da krči šumu ka istoku, ka svojim poslednjim danima u Americi.“ Listajući strane „od dvadesetšestog avgusta 1768. kada su računali sređeni, a posao i službeno gotov i sproveden, do sedmog septembra, njihove poslednje večeri u Filadelfiji, pre odlaska u Njujork da bi se ukrcali u poštanski brod za Halifaks, stalno i iznova ovaj nedorečeni period nastavlja da se pojavljuje, nagoveštavajući neki skriveni koren, zajednički svima. I prijatelji, verujem da to nije ništa drugo do poznatih jedanaest dana koji nedostaju zbog reforme kalendara iz 1752“.¹

Povici „Rodače, preklinjemo vas!“ i „Molim vas, gospodine.“

„Oni među nama koji su rođeni pre tog sudbonosnog septembra“ primećuje Velečasni, „čine generaciju koja je u celokupnoj britanskoj istoriji uvređena na jedinstven način, pri čemu svaki život nosi istu, hronološku ranu od istog parlamentarnog udarca. Možda smo prinuđeni, čak nesvesni toga, da tražimo nedekadne nizove, kao područja utočišta, koji bi nam mogli omogućiti, makar samo na trenutak, da život ponovo bude neoštećen. Mislimo da je „naše“ vreme zatočeno u prostornom ekvivalentu vremena, ma šta to bilo, kao Euridika, koju nekako treba izbaviti. Možda, kao što bi naša indijanska braća mogla narediti ponovno izvođenje neke prastare avanture, verno preslikane u svim detaljima, tako i Britanci određenih godina nastoje da izbave jedanaest dana čistog praznog hoda kao neotuđivo svoje...“

„Ne pravi takve grimase, mladi Etelmere. Jednog dana, ako uspeš da izbegneš sudbinu toliko dugo, možeš se naći u situaciji da se sećaš neke nepravde koju ćeš deliti sa momcima i devojkaama svoga doba, koja je isto tako neumirljiva i još uvek neiskupljena.“

Mejson je neko vreme to smatrao samo kao stvar mešanja datuma koji su imena, sa danima koji su konkretne stvari. Pa ipak, sa svakim koga je sreo, ko je bio rođen pre 1752. i nastavio da živi, tih jedanaest dana su se stalno i iznova javlja-